

Дъарык тиэмэтэ: Көтөрдөр аан дойдугаабы күннэригэр аналлаах дъарык.

Буолар күнэ: 01.04.2022

Буолар миэстэтэ: интернат

Сценарийы онордо: Булуу улууьун Н.И. Афанасьев аатынан Борогон орто оскуолатын иитээччитэ Каратаева Н.В.

Сыала: төрөөбүт дойдуларын таптыырга, кыстыыр чыычаахтары, айылбаны харыстыырга үөрэтии, Саха сиригэр кыстыыр көтөрдөргө харыстабыллаах сыһыаны иитии.

Муус устар 1 күнүгэр — Көтөрдөр күннэрэ диэн аатынан — аан дойдуга сыл аайы бэлиэтэнэр экологической бырааһынньык баар. Бу күнү бастаан 1894 сыллаахха Америкаҕа бэлиэтиэхтэриттэн сүрдээх түргэнник Европаҕа тийэ тарҕаммыт. Билинни кэмнэ ЮНЕСКО “Киһи уонна биосфера» диэн программатын чэрчитинэн ытыллар. ССРСка 1926 сыллаахтан бэлиэтэнэр буолбута. Сүтэ сылдьан баран 1994 сыллаахтан иккис тыһын ылбыта.

1. Чыычаахтар, көтөрдөр сангаларын аудиозапиһын иһитиннэрэн ойуулары туһанан таайтары.

2. Бүгүңнү дъарыкпыт тиэмэтэ туох диэн буолар эбитий?

Кыстыыр чыычаахтары көрөөччүгүт дуо?

Ханнык чыычаахтар кыстыылларый?

Тугунан аһылыктаналларый?

Тоҕо кыстыы хаалалларый? Тымныыны хайдах тулуйалларый?

Чыычаахтар туһалара.

3. Бөлөбүнэн үлэ. Бөлөхтөргө араарыы. Бөлөххө хайдах үлэлиэхтээхпитий?

Аабабыт, эппиэттэрбитин бэрибиэркэлэнэбит, тахсан көмүскүүргэ бэлэмнэнэбит

1 бөлөх – кыстыыр чыычаахтар

2 бөлөх – аһылыктара

3 бөлөх – тоҕо кыстыы хаалалларый?

4. Кылгас хоһооннорунан кыстыыр көтөрдөрү таайы.

Оччугуйчаан-дьоҕусчаан

.....(Барабыайчаан) барахсан,

Бытарбан да тымныга

Иллэн буолбат угэстээх,

Өлүмээри, ас көрдөөн

Өндөрөннүү сүүрүөхтээх.

(Сергей П. Васильев Барабыай)

Кыһыл ..... (ымыы) түөһүнэн

Кыһынныны ириэрдэ.

Кынаатынан тиэргэнтэн

Кырыа хаары илбийдэ.

(Васильев Е. В. Дьизэ тула)

Кыыс оҕом тэлээрэр

Хаалтыһын өнүгэр

Тэтэрбит эн түөскун

Тэнилии көрөбүн,

Чууп-чууп, чууп-чууп

Чубугуруур .....(чооруоһум).

(Алексей Бродников. Чооруос)

5. Чыычаахтар тустарынан ыйытыктар:

Ханнык кыстык чыычаах самай уһун тыллаабы (Тонсоҕой)

Олохтоох чыычаахтартан хайалара уһун үйэлээбий(Суор)

Кыстыы хаалбыт чыычаахтар ханна утуйаллар(хаар анныгар, уйаларыгар)

Ханнык кыстык чыычаах уһун тумустааҕый(Тонсоҕой)

Ханнык кыстык чыычаах кыһын сымыттыыр(Ымыы)

Кыстык чыычаахха туох кутталлааҕый тымныы эбэтэр ачыктааһын(Ачыктааһын)

Ханнык чыычаахтар кыстыкка хаһаастаналларый? (Модьугу)

Ханнык кыстык чыычаах өһүн уларытарый (кыһын, сайын)(Хабды)

6. “Чыычаах уйата”. 5 лиитирдээх уу бытыылкатыттан бөлөхтөрүнэн уйа танан оноруу (матырыйааллара эрдэ бэлэмнэммит)
7. Чыычаах уйатын таһырдыа тахсан ыйааһын, кэтээн көрүөхтээхтэр, аһылык кутан биэрэ сылдыахтаахтар.
8. Түмүк. Көтөрдөргө харыстабыллаахтык сыһыаннаһар, төрөөбүт дойдуга тапталы, айылҕаҕа истин сыһыаны инэрэр сыаллаах дьарык.